

„EDINOST“

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in soboto ob 1. uri popoldne.

„Edinost“ stane:

za vse leto gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta 3.—; „ 4.50
za četrt leta 1.50; „ 2.25

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 5 nov., v Gorici in v Ajdovščini po 6 nov.

Na naročbe brez priložene naročnine se upravnistvo ne osira.

EDINOST

Vsi dopisi se pošiljajo uredništvu v ulici Carintia št. 28. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Oglaš in oznanila se računajo po 8 nov. vrstica v petito; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obseglo navadnih vrstic.

Poslana, javne zahvale, osmrtnice itd. se računajo po pogodbi.

Naročnino, reklamacije in inserate prejema upravnistvo v ulici Carintia 28. Odpre reklamacije so proste poštne.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

„V edinost je ...“

Trst in Istra.

II.

Kakšna je pa sedanja vladina politika v Trstu in Istri?

Nasproti si stojijo v teh deželah dve stranki. Njuna mišljenja in težnje so si celoma nasprotna kakor je nasprotna njuna narodnost. Radi tega napete so i razmere mej njima kajti obé hoditi povsem si nasprotno pot. Večina je slovenska a kulturo pripisujejo Lahii sami sebi. Tudi v gmotnem stanju nadkriljujejo zadnji Slovane kajti učinjajo dober del trgovstva in velicega posestva v tem ko se Slovani bavijo skoraj izključljivo z poljedelstvom in obrtništvom.

Številno razmerje gotovo pripisuje vlado večini. Ali državni in deželni zakoni in posebna prava puste, da se vlada nahaja skoraj izključljivo v rokah Lahov. Zadnji so se marisikje opisali kot element nezanesljiv in državni nevaren. In istinito takšen pač postane ako še dlje časa ostanejo odnošaji kakoršni so sedaj.

Italijanska stranka, močna in lojalna sama na sebi, poverila je vodstvo neznatni manjšini, koja je zbrala iz svoje srede namreč: pušča vlado in vodstvo nekaterim ultraradikalnim in Avstriji nasprotnim mozem. Čeprav ni stranka nevarna, čeprav bi se morebiti ista stranka dala prepričati ter se udala umestnemu kompromisu s Slovani, ona radikalna peščica, ki jej je na čelu, kali javno menenje, strastno napada slovenske sodeželane ter širi tod neavstrijsk in neoljaln duh.

Kaj je pač „Progresso“ nego navidezno avstrijsko društvo, istinito pa društvo tržaške Irredente? Kaj družega so druga politična društva v Istri in na Goriškem? Ako bi se smel konservativcem priporočati, moral bi se priporočati in siloma nalagati avstrijskim Lahom kajti liberalizem mej njimi je zgrešil pravo pot ter ne eika drugam nego v odrešenje Primorske izpod avstrijske vlade in v priklop-ljenje iste k — Italiji. —

PODLISTEK.

Slike s pota.

IV.

Gospod urednik! Poljansko vino je dar božji, poljanska ura pa čudo najnovjšega veka: po dnevu gre, po noči stoji.

Menim, da ne bode nikomur preveč, ker sem zaglavil svoje „slike“ začetek s takim prežvekovanjem. Saj beseda še ni konj. Kdor ni zadovoljen z gorenjimi vrsticami, potrudil naj se, da čita naprej in videl bode, „kako sem se zopet spravil nekomu na koš, da ga oberem, po vrhu pa še pokadim“, česar pa na Poljani nesem storil, za to so začeli marisikaj govoriti o meni. Kaj zato, če ne marajo za me? Danes sem tukaj, jutri uže tam. V tri do štiri kraje so me uže klicali, pa ne morem povsod.

S Poljane gredoč ustavljal sem se v nevinorodnem kraju, koji imenujem za danes Ploče. Svarim pa čestite čitatelje, še bolj pa čitanju malo ali celo neveščje poslušalce, da se varujejo ponarejanja tega imena. Sleharni falsifikat bode strogo pre-

S takimi življi, kakoršni so sedaj na krmilu nasprotne nam stranke, ni nam možno, da ne smemo delati primernih pogodb temveč umestna je samo — borba. Slovani sploh ne borijo se za gospodstvo kajti po naših mislih noben narod v Avstriji bi si istega ne smel prijavljati. Mi tirjamo pa enakopravnost z družimi narodi. Več nočemo, da se nam podeli nego nam je zajamčeno v državnih zakonih ali, ako se nam da manj, nismo in ne moremo biti zadovoljni.

Kako važnost imajo Slovani na Primorskem v političnem obziru? Dosedaj se jim ne pripoznava nikaka; v istini pa so tu velike pomembe, za vlado bi lahko bili prav važen činitelj. Dosedaj se nas prezira in uprav zategadelj nastojamo in si prizadevamo, da se nas spozna in vzame v poštev. Tudi mi hočemo nekaj biti. —

Lahi in Nemci očitajo Slovanom, da hočejo za se gospodstvo. Obstoja pa v tem želja po gospodstvu? Je li to v nasprotju z državnimi zakoni? Celu tuji listovi kvajajo o pretiranih težnjah Slovanov na Primorskem in v Avstriji sploh. Ali k dobremu premisleku in presodbi pravih odnošajev se nikdo noče spustiti kajti boje se resnice, koja bi očividno nasprotovala njihovim težnjam in koristim.

Od nekdanj sem so tuje v Avstriji gospodovali tudi nad slovenskimi rodovi. Zadnji so se v tem veku prebudili, sprevideli svoje žalostno stanje ter sklenili si pomagati do boljše prihodnosti. Nasprotniki naši v prejšnjih desetletjih dali so se za toliko upogniti, da so glasovali za enakopravnost, za avstrijsko ustavo. Ali zadnja z njenimi pravičnimi določbami ostala je na papirju. V javno življenje se je je dosedaj prav malo uvedlo.

V Trstu učinjajo Slovani manjšino napram laškej večini. Tu nas živi kacic 40.000 oseb poleg 100.000 Italijanov. A glejmo razmerje njih zastopnikov v tržaškem mestnem in deželnem zboru.

Tu sedi 54 poslancev in svetovalcev. Mesto jih voli 48, okolica pa 6. Samo

iskovan. Ploče je sorodno s Plače, a če bi uže ne bilo druge razlike, ta je, da so Plače vinoroden kraj, Ploče pa nevinoroden. Plače so navadna vas blizu sv. Križa na Vipavskem, kjer nemajo še nikakoršne pošte; Ploče so pa umanjena republika. To Vam je vas, kakoršnih je malo na slovenski zemlji. Kdor hoče biti v Pločah domačin, sezati mora njegovo rodovinsko drevo v one pretekle čase, ko je samo še njegov ded bival v tem kraju, ovce in krave molzel, siril ter pastirčeval. Glede domovinstva so toraj v Pločah ljudje jako natančni, celo pedanti. Če bivaš mej njimi tudi uže dvajset let, da si, premda ne po lastni krivdi, rojenja iz kake drugi vasi; če plačuješ redno vse davke, opravljaš vedno svoje občinske dolžnosti kakor vsak drugi avstrijski državljani, ki pozna državnega orla in ve, da je nemščina v Avstriji neproglašeni uradni jezik, vendar bodo v Pločah, navzlic tvojej rodovinski pravici trdili, da nisi Pločan. Morda si mislijo liki oni goriški učenkjak zastran ženskih: Quod natura non dedit Toda k stvari. Misli sem povedati nekoliko besed o Pločah in Pločanih v obče. Osvedočen

teh še st je dosedaj navadno spadalo k našej stranki v tem ko so ostali vsi bili in so izabrani izmej najradikalnejših elementov v Trstu.

Na Goriškem učinjajo Slovani polovico prebivalstva, umestno je tudi in v soglasju z državnimi zakoni, da je zastopana polovica deželnozborskih mest po njih poslancih. V Istri učinjajo Slovani znatno večino, dosledno pripada jim večina mest; a temu ni tako. Vsled terorizma, nesramnega agitovanja, pretenj, podkupovanja itd. vlada v deželnih zborih še vedno italijanska radikalna stranka čije očitne namere so, odtrgati Primorsko od Avstrije in jo priklopiti Italiji.

To stranko podpiral je s koncesijami in predpravicami bivši tržaški namestnik sam hoteč iz nje napraviti zanesljivo avstrijsko stranko. Vzgojil si je pa pravo irredentarsko kačo, nestrpljivo napram slovenskim sodeželanom, težečo po prevladovanju in gospodstvu nad Slovani in delujočo s tem v smislu povsem nasprotnem državnim osnovnim zakonom.

Kaka politika bi v Trstu bila edino umestna in na pravem mestu? —

Šulferajn - Pro patria- in pa Slovenci.

Nedavno je imelo nemško šolsko društvo v Karlovih Varih na Češkem svojo glavno skupščino. Iz poročil o delovanju tega društva in o njega denarnih sredstvih smo razvideli kako velika nevarnost nam preti od te strani. Nemški šulferajn ima okolu 90 tisoč dohodkov na leto. To ogromno svoto naberejo nemški agitatorji mej celim nemškim narodom v Avstriji in na Nemškem ter jo potem vporabljajo v to, da snujejo v čisto čeških in slovenskih krajih nemške šole ter tako pospešujejo ponemčevanje slovenskih pokrajin. Ako pomislimo, da imajo Nemci poleg tega šolskega društva še

sem, da bi vedno trdili moje tujstvo, priselitev in nejednakorodnost z njimi, ker me je mati — Bog jej daj dobro — rodila nekje tam za Goliči blizu kršnega Čavna. Temu pač nesem jaz kriv. Zato se jim pa tudi ne silim. Star možak, Kolarjev Jernej mi je te dni tudi popolnoma opravičil to pločansko posebnost, dostavivši: „Ali jaz vem, da Vi pišete v časnike, pa nočem, da bi se ljudje z nami tako norčevali, kakor so se zaradi orehovskih zvonov“. Njegovo pripovedovanje je pa toli plastično, da se mi zdi prav škoda, če bi je oklenile sponne pozabljivosti. Važnejše stvari posnemljam tu iz njegovih podatkov. Vsega ne morem, ker bi slika preveč narasla in tudi ne smem, ker bi se naposled kedo spotikal na meni. Uzrok pa je, g. urednik, mej nama rečeno, da je Jernej med pripovedovanjem prav na drobno klel, pa le iz navade. Lovec je bil in vsi lovci ne govore kakor svetniki.

Rekel sem uže, da Ploče niso navadna vas, kakoršnih je mnogo pod božjim solncem, o kojem so svoje dni trdili, da je bilo uže črvivo. Hudomušni sosodje so še to vest podaljševali s tem, da so je

drugo, nemško-katoliško šolsko društvo in da je vlada še pred dobrim mesecem razpustila šolsko društvo za Nemce, katero so vzdrževali antisemiti; ako pomislimo, koliko nemških šol vzdržujejo tovarnarji in privatna društva, koliko jih vzdržuje vlada v čisto slovenskih krajih, potem še le utegnemo soditi, kako ogromna sredstva stoji Nemcem na razpolaganje, da rujejo v naših krajih, da si prisvajajo našo zemljo in spodkopavajo naš živelj. K vsem tem naštetim nasprotnikom pridružilo se je v zadnji čas italijansko šolsko društvo „Pro patria“, katero si je izbralo naše južne kraje, da v njih razširi svoje pogubno delovanje ter naš uže itak tlačeni in teptan narod uniči ter poitalijanči. Tudi delovanje „Pro patrie“ pospešujejo umeteljne italijanske večine v isterskih kmetskih in mestnih občinah, podpirajo to delovanje krajni in okrajni šolski sveti in pa slavna vlada sama, katerej so naši Lahii in njih nezakonite zahteve vladati nad Slovani, posebno k sreči prirasle. Vsem tem mogočnim nasprotnikom stojimo mi Slovenci sami nasproti brez tuje pomoči, ne da bi uživali ne materijalne ne moralne podpore od katere koli strani. Nemcem in Lahonom dohajajo velika denarna sredstva izza državnih mej. Na Nemškem in Laškem nabirajo denar, kateri potem vporabljajo v to, da nemčijo in laščijo naše pokrajine, da delajo v našej državi zdražbe in netijo narodnostne prepire. Vlada naša ne vidi v tem nikake nevarnosti, ne vidi vmešavanja v notranje zadeve naše države. Da baš nasprotno, zdi se, da jej je to še po godu in da jo veseli, ako se s tujim denarjem Slovane potujčujejo. Nemci in Lahii so pa kljubu vsemu temu, da vodijo vse te narodnostne boje z denarjem, ki jim dohaja s tujine, tako nesramni, da očitajo nam, ako se branimo in v svojo obrambo žrtvujemo kolikor premoremo, da delamo to z ruskimi rublji, da smo panslavisti, da težimo za avstrijske meje itd. s kratka očitajo nam vse svoje grehe ter nam je nakladajo na pleča. Vse židovsko časo-

Pločanje hoteli s kljukami potegniti z neba in peljati popravljat v St. Mišel, kjer je fabrika za metle in drugo brezovo robo. V tej republiki ni nikakih višjih uradov, ker je baje osnovana na demokratsko-aristokratski podlagi, da tisti več ukaže, kdor ima več dolžnikov. Toraj tudi državni sistem je vsakakor redkost. Vendar so v vasi še več kot navadne kapacitete in kapacitace, le župnijski urad je dve uri oddaljen in županski menda tudi, pa kaj za to: Pločanje si liki naši predniki „prosto volijo vero in postave“. Ploška občina je v natecanju z občinsko slavo uže naredila svojo karijero ter se umaknila mlajšim elementom. Obdržala je le prvotno lice — podobčina. Njeni občinski predstojniki in svetovalci, tajni in javni, ločijo se od navadnih ljudi le po tem, da mora vsak imeti po gotovih pravilih in strogo določenih dimenzijah narejeno pipo „čufarco“ z domačim orehovim „rorékom“. Povedal sem bil, da so tudi druge navadne kapacitete v vasi. K malu bi bil zabil slavnim Pločanom v čast zapisati, da so še več kot navadne vaske kapacitace. Vsaka, kolikaj večja hiša ima ime „graščina“ in

